

A tudásból építkezhetünk

**Beszélgetés Szabó Gábor akadémikussal,
a Szegei Tudományegyetem új rektorával**

A legendás Öveges professzor hatására lett fizikus, a lézeres kutatásokban Bor Zsolt volt a mestere, édesapjától pedig többek között azt tanulta: úgy érdemes dolgozni, hogy mások hasznára legyünk vele. Szabó Gábor akadémikussal, a Szegei Tudományegyetem 2010 nyarán megválasztott rektorával a kutatói, a pedagógusi pályáról, a nevelésről és az SZTE számára iránymutató örökségről is beszélgettünk.

– A nemzetközi téren is igen elismert szegei lézerfizikai iskola egyik jeles képviselőjeként, tartalmas és eredményekben gazdag tudományos, kutatói és oktatói pályafutással a háta mögött került 2010 nyarán a Szegei Tudományegyetem rektori székébe. Hogyan és miért döntött annak idején a fizikusi pálya mellett, volt erre bármiféle családi indíttatása?

– Nagykanizsán születtem meglehetősen nagy családban. Édesapám ismert orvos volt, anyám eredetileg gyógyszerész, aki néhány év munka után a hat gyerek felnevelésére szentelte életét. Én vagyok a legkisebb hatunk közül (érdekes módon szép sorban, felváltva születtem lányok és fiúk), ami sok szempontból meghatározó volt, hiszen mindig a nagyokra akartam hasonlítani, mindig küzdöttem

Szabó Gábor sokáig orvosnak vagy biológusnak készült

azért, hogy letegyek valamit az asztalra. Nagy hatást gyakorolt rám, hogy félig-meddig apám rendelőjében nőttem föl. Ő nagyon szerette a természetet, így sokat jártunk hétvégenként az erdőbe. Sokáig orvosnak vagy biológusnak készültem, majd mikor hetedikesként megnyertem a megyei fizikaversenyt, s bekerültem az országos döntőbe, fordulat történt az életemben.

– **A versenyen elért eredmény, a szakmai siker motiválta?**

– A sikerélmény is motivált, de nem az adta az igazi nagy lökést. Két délután is foglalkozást tartott nekünk ott, Csillebércen a méltán legendás Öveges professzor, akinek az addig csak a szomszédék tévéjén át ismert személyisége lenyűgözött, magával ragadott. Dedi-kálta nekem az egyik könyvét, rám nézett, s beleírta szálkás betűivel, hogy „Vas akarat sikert arat”. Hogy vesémbé látott-e, nem tudom, de akkor nekem, a legfiatalabb Szabó gyerekek valóban arra volt szükségem, hogy ne legyek szétszór, haladjak egyenesen előre a célom felé. Utólag, felnőt fejjel azt mondom: tényleg ezt a tanácsot lehetett és kellett nekem adni abban a pillanatban. Onnantól kezdve a sport mellett (hiszen aktívan atlétizáltam és kosárlabdáztam) a fizikával való foglalkozás töltötte ki az életemet. Fizikatagozatos gimnáziumba jártam, s szüleim példáját követve Szegedre jöttem egyetemre, mégpedig fizika szakra.

– **Tudatosan választotta azt követően a lézerfizika szakterületét, mely Magyarországon akkoriban, a 70-es években még nem örvendett komolyabb ismertségnek?**

– Sok ifjúhoz hasonlóan magam is úgy hittem, a fizikus olyan ember, mint Einstein, aki a világot néhány egyenletbe tudja gyömöszölni. Elméleti fizikus akartam tehát lenni, a kísérleti fizikáról vajmi kevés elképzeléssel rendelkeztem. De nagy szerencsém volt, hiszen két fiatal oktató – Bor Zsolt és Rác Béla – egy barátommal együtt másodévesként meghívott az akkor még újdonságnak számító lézeres laboratóriumi kutatásaihoz. Ekkor kezdtek igazán felfutni a szegedi lézeres kutatások, melyek keretében olyan kiváló mesterrel dolgozhattam együtt, mint Bor Zsolt. Mivel nem volt közöttünk olyan jelentős korkülönbség, őszinte és termékeny szakmai vitákat folytattunk onnan kezdve hosszú éveken, évtizedeken át. S milyen a sors – amikor 2004-ben 55 évesen ő megkapta a Bolyai-díjat, én, a tanítványa akkor lettem akadémikus, az MTA levelező tagja...

– **Munkássága nem csak Szegedhez kötődik, hiszen kis szünetekkel több mint öt évet dolgozott Németországban és közel három az USA-ban is. Tevékenysége során a kutatási vagy az oktatási feladatok jelentették a nagyobb kihívást?**

– Először a kutatás fogott meg, s akkor még nem gondoltam, az oktatás is szívügyemmé válik, azonban ez szép lassan így történt. Az indíttatás egyrészt édesapámtól származik, aki a társadalomért felelősséget vállaló, vallásos emberként sokat tett a közösségért, a néhez sorsúakért, s minket is erre nevelt. Példát mutatott nekem: éljek úgy, hogy másoknak is hasznára legyenek. Egyetemista koromban aztán a Herman-kollégium diákbizottsági titkáraként tanultam meg érvelni, meggyőzni másokat. A tanítás is egyfajta meggyőzés szakmai kérdésekről, így ahogy elkezdtem oktatni, úgy vált az is egyre fontosabbá az életemben.

– **Említi, hogy az oktatás fontossága fokozatosan vált tudatosá önben, a kutatóban. Mint pedagógus hogyan látja az oktatás, a felsőoktatás nevelő szerepét a fiatalok életében? Betölti-e ma a magyar felsőoktatás ebbéli szerepét, s ha nem, min kellene változtatni?**

– Az oktatás nevelő szerepe véleményem szerint minden egyes szinten alapvető fontosságú. Természetes persze, hogy mások a technikák a kiskorúakban, mint az egyetemen. Sajnos ma Magyarországon az általános értékválságot csak tetézi, hogy létezik egyfajta szembenállás az iskola és a szülő, illetve a pedagógus és a szülő között. Nem tudom véka alá rejteni, véleményem szerint a korábbi közoktatási törvény komoly szerepet játszott ebben. Nem is a betűje, hanem inkább a szelleme tett rosszat, azáltal például, hogy hosszú fejezet taglalta, miként lehet megvédeni a gyereket a tanárral szemben. Ez nonszensz! Ideális esetben az iskola és a szülő együttesen fejt ki nevelő hatását, de ez idehaza jelentősen megnehezedett.

Ami a felsőoktatást illeti, az egyetemi oktatók sem mondhatják azt, hogy mi csak tanítunk, de nem

A rektor szerepét az oktatás nevelő szerepe minden szinten alapvető fontosságú

nevelünk. Az ő esetükben a személyes példamutatás a legfontosabb eszköz. Hozzáteszem, sajnos ezen a téren is akadtak rossz tapasztalatok az utóbbi időben.

– **És pedig?**

– Nevelési szempontból károkat okoz, ha bizonyos intézményekben nyilvánvalóan hazug dolgok történnek a hallgatók szeme láttára. Elég, ha arra utalok, hogy volt, ahol rektorhelyettesi engedéllyel változtatták meg egy doktorandusz konzulensét közvetlenül a védés előtt. A fiatal tisztában van vele, hogy az illetőt sohasem látta, sohasem dolgozott vele. Tették mindezt azért, hogy az adott oktatónak is legyen végzett PhD-hallgatója, így a doktori iskola tovább működhessen. Ilyen üzeneteket nem szabad közvetíteni az ifjúságnak, a szememben ezek bűncselekmények.

– **Túlzottan erős kijelentés lenne, ha mindezek alapján úgy fogalmaznánk, hogy erkölcsi válságban van a hazai felsőoktatás?**

– Úgy fogalmaznék, hogy a magyar felsőoktatás sem kivétel az általános magyar erkölcsi válságtól, de ez persze nem is meglepő. Természetesen meg lehet magyarázni, hogy miért kell időnként átlépni az úgynevezett szürke zónába, ám elfogadni már nem lehet és nem is szabad mindezt. Fájdalommal látom, a felsőoktatás nem emelkedik ki szigetként a válságból, pedig a mocsárból úgy nem jöhetünk ki, ha sehol sincsenek szigetek.

De hadd mondjam el azt is: a nevelésnek, amiről beszélgetünk, lenne egy igazán fontos szerepe.

Csak a nevelés képes arra, hogy megküzdjön az általános értékváltsággal! Nagyon nagy a baj, ha a nevelés nem képes igazi emberi értékeket állítani a fiatalok elé. „Legyenek értelmiségiek!” – ezt kértem végzettjeinktől a diplomaosztón. Értelmiségnek lenni több mint diplomásnak lenni, az értelmiséginek egyfajta kisugárzása kell legyen a környezetére.

– Aligha vitatható, hogy különösen igaz ez a jövő nemzedékével foglalkozó pedagógusokra...

– Pontosán, éppen ezért lenne nagy szükség társadalmi összefogással a pedagógusi pályára, a pedagógusi szakma tekintélyének visszaállítására. A béremelés csak egy összetevője ennek: természetes, hogy elfogadható, tisztességes fizetést kell biztosítani a tanároknak, emellett azonban a társadalmi presztízt is meg kell teremteni. A pedagógus tekintélye, védelme társadalmi, nemzeti ügy kell, hogy legyen!

Megint csak hadd említsek egy példát: én már általános iskolás koromban tudtam, hogy az ott az utcán Gulyás tanár úr, a gimnáziumi fizikatanár, aki szigorú, de remek tanár, tanítványai közül rengetegen bekerülnek az egyetemre. Képzelje csak el az olvasó, akkoriban az egész város ismert és tisztelt egy gimnáziumi fizikatanárt! Ez a társadalmi presztízs ma sajnos hiányzik, s visszaállítása elengedhetetlen.

– Úgy fogalmazott, szükség van szigetekre ahhoz, hogy magunk mögött hagyjuk az erkölcsi és értékváltság mocsarát. Kimondott célja, hogy a Szegei Tudományegyetem ilyesfajta szigetté váljon rektori ciklusának négy évében?

– Feltétlenül így gondolom! Egy kiváló közgazdász barátomtól tanultam, hogy egyfelől tekinthetjük a bizalmat, a tisztességet és a becsületet nagyon szép emberi értékeknek, de ezek közgazdaságilag is értelmezhető fogalmak. Mennyivel kellemesebb például a japánok helyzete, hiszen ott nem lopnak az áruházakban. Erre azt mondja ő, hogy olcsóbb is fenntartani ezeket az áruházakat, kisebbek a tranzakciós költségek.

Én is úgy vélem és vallom, hogy a tisztességes és a becsület, a bizalom és az együttműködés nemcsak szép emberi értékek, de praktikus hasznuk is van. Az egyetem ügyében is ezen alapelvek mentén szeretnék gondolkodni és tevékenykedni. Ha megértjük helyzetünket, ha őszintén beszélünk, akkor hatékonyabbak is leszünk. Az egyetem vezetésének elől kell járnia az őszinte, tiszta beszédnek, egymás megértésében és a türelem gyakorlásában. Ha ezeket sikerül megvalósítani, elégedett leszek.

– Rektor Úr, ebben a magazinban jeles évfordulókról is szólunk, melyeket ebben a tanévben ünnepelünk. 2011-ben lesz 430 éve, hogy

Báthory István erdélyi fejedelem megalapította a kolozsvári akadémiát, ahová az SZTE is visszavezeti gyökereit, illetve a kolozsvári egyetem Trianon utáni átköltözésével 90 éve indult meg Szegeden a felsőoktatás. 2010-hez is két eseményt köthetünk: 10 éves a szegei felsőoktatási integráció, s 5 éve jött létre az SZTE Alma Mater. Milyen üzenetet hordoznak, milyen jelentőséggel bírnak ezek a Szegei Tudományegyetem közössége számára?

– A 430-as évforduló megünneplését kicsit a családfakutatáshoz tudnám hasonlítani. Saját ősem között például oldalágon megtalálható Dugonics András, de ettől még nem gondolom, hogy jó író lennék. Szeretünk a múltba kapaszkodni, s fontosak az ilyen mély gyökerek, de úgy gondolom, a jelenre vonatkoztatva nincs érzékelhető hatásuk.

Az egyetem Szegedre költözésének kilencvenedik, valamint a Dóm tér felavatásának nyolcvanadik évfordulója viszont már sok szempontból tanulságos lehet. Azzal, hogy idekerült az universitas, Szeged új fejlődési pályára állhatott: ha kivonnánk, tengődő kisváros lenne belőle. Triviális gazdasági szempontokról kell itt említést tennünk: a közgazdász kollégák becslése szerint 90-100 milliárd forintot hoz évente a megyeszékhelynek az egyetem, a 60 milliárdos büdzséje mellett 30-40 milliárdot a hallgatók költenek el itt. Legalább ilyen fontos azonban a hatás szellemi része is!

Tudnivaló továbbá, hogy az első tíz év építkezése épp olyan meghatározó az egyetem története szempontjából, mint az 1921-es idekerülés. A Dóm tér, az ottani épületek átadása döntötte el végleg, hogy itt marad az intézmény, hiszen a 20-as években többször felmerült, hogy elköltözik vagy bezárják. Ha nem született volna meg az infrastruktúra, akkor Hóman Bálint, aki kifejezetten ellenséges volt a szegei egyetemmel szemben, a 30-as években is lakatot tehetett volna az universitásra.

Ennek az időszaknak a másik fontos tényezője, ami értelmezhető üzenettel bír számunkra, a gazda-

**Szabó Gábor
akadémikus
Rácz Béla
és Bor Zsolt
laborjában
kezdte a lézeres kutatásokat**

sági helyzet párhuzamossága a mai korról, illetve Magyarországnak arra adott válasza.

– Ez a felelet is aktív része örökségünknek – állítja. Mit tanulhatunk belőle?

– Annak idején a Népszövetség segítségével a gazdasági összeomlást elkerülő ország a gazdasági konszolidációs programját követően épített egy Dóm téri komplexumot, komoly pénzeket ruházott be az oktatásba, illetve konkrétan a szegedi egyetem megszállásába. Történelmi szerencse, hogy akadt egy olyan léptékű kultúrpolitikus, mint Klebelsberg Kunó, aki felismerte, szükségünk van Szent-Györgyi Albertekre is. Korát megelőzve látta be: a tudással, a tudásból lehet megélni, építkezni. Ma ez már olyan evi-

Szabó Gábor lézerfizikus

1954-ben született Nagykanizsán. A szegedi JATE TTK-n szerzett fizikusi diplomát 1978-ban. Azt követően a szegedi természettudományi kar kísérleti fizikai tanszékének kutatója, oktatója, illetve 1981-1989 között öt évet a göttingeni Max Planck Intézetben dolgozott vendégkutatóként, majd 1990-1996 között vendégprofesszor volt közel három évig a houstoni Rice Egyetemen. 1994-től a JATE (majd SZTE) optikai és kvantumelektronikai tanszékén egyetemi tanár. A Magyar Tudományos Akadémia levelező (2004), majd rendes tagja (2010).

2000-től 2002-ig az Oktatási Minisztérium kutatási-fejlesztési helyettes államtitkára. Több tudományos, szakmai szervezetben végzett munkát: jelenleg is a Magyar Akkreditációs Bizottság doktori bizottságának társelnöke, az MTA közoktatási elnöki bizottság tagja, illetve a Magyar Innovációs Szövetség elnöke.

Tevékenységét számos kitüntetéssel ismerték el: Szegedért Alapítvány Szókefalvi-Nagy Béla-díja (2010), Pro Urbe Díj Szeged (2009), Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje (2009), Gábor Dénes-díj (2004), MTA Akadémiai Díj (2000), Széchenyi-ösztöndíj (1998).

2010-ben a Szegedi Tudományegyetem rektorává választották. Nős, három felnőtt leány édesapja.

dens, hogy néha mintha nem is vennénk észre. A magyar kultúra oktatáspolitikának pedig tudatában kellene lennie ennek, illetve magának a szegedi egyetemnek is erre kellene alapoznia belső működését. Szent-Györgyiket ugyanis nem lehet csak úgy leakasztani a szögről! Megjegyzem, majdnem lett Szegednek egy másik Nobel-díjas tudósa is. Ortvy Rudolf csábította ide Wigner Jenőt, aki nem jött haza Németországból, mert mint mondta: Klebelsberg szándékáról meg van győződve, de nem tudja, ki jön majd utána, s milyen kultúr- és oktatáspolitikai felfogást fog képviselni.

Mindez tehát az örökség ma is értelmezhető, megszívelendő része. Emellett arra is büszkék lehetünk, hogy egy igazán haladó, nyitott, progresszív egyetem került Kolozsvárról Szegedre: ennek már volt természettudományi kara is, s élen járt idehaza például a nők beiskolázásában.

– És ami a közelmúltat illeti, le lehet már vonni bármiféle tanulságot?

– Azt szoktam mondani, hogy az egyetemek olyan 80-100 év alatt forrják ki magukat, ehhez képest a 10 év még más lépték... Ugyanakkor magam is igen aktívan részt vettem az integrációs tervek előkészítésében, s vallom: értelmes, a 20-21. század fordulójának megfelelő lépést tettünk meg akkor. Potenciálját tekintve versenyképesebb egyetem született meg, mint amit azt megelőzően az önálló intézmények külön-külön képviselni tudtak.

Az egyetlen kifogásom vagy kritikám, hogy az integráció nem zajlott le elég mélyen, nem alakultak ki azok a hidak, melyek igazán universitássá teszik az SZTE-t. Nem lazultak még föl a kari határok oktatók és hallgatók számára, de ebbe az irányba kell továbbhaladni, ez világos számomra. Fontos, hogy minél nagyobb legyen a hallgatói mobilitást, de a kutatás maga is ki-kényszeríti ezt természetéből adódóan.

Ami az SZTE Alma Matert illeti, az egy még iskoláskort el sem érő gyermekhez hasonlítható, aki

„Minden komoly intézmény nagymértékben támaszkodik öregdiák-hálózatára”

azonban fontos kincsünk. Elég, ha nemzetközi példákat említek: évtizedeket vesz igénybe egy ilyen hálózat kiépítése, de ha létrejön, mint az USA-ban, akkor ezen keresztül nemcsak forrásokat mobilizálnak, hanem folyamatos szellemi visszacsatolás is történik. Egy felsőoktatási intézmény egyebek mellett innen tudhatja meg, mi az, ami a képzésében jó volt, s mi az, amit másként kellene csinálni. Nem feledkezhetünk meg az intézmény hírnevének öregbítéséről sem. Az itt végzeteket kérem, ha jeles esemény történik velük az életben, ne feledkezzenek meg intézményükről, ahol diplomájukat szerezték. Ha cégvezetők lesznek, vagy más módon lehetőségük nyílik rá, hogy pénzügyi segítséget nyújtsanak az SZTE-nek, természetesen azt is örömmel és köszönettel fogadjuk.

Minden komoly intézmény nagymértékben támaszkodik öregdiák-hálózatára, mert ezen keresztül válik igazán részévé a társadalomnak. A Szegedi Tudományegyetem is ezen az úton halad.

■ **Pintér M. Lajos**